

2026, Vol. 7(1), 237-256
© The Author(s) 2026
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2026.272
Article type: Research Article

Received: 16.07.2024
Accepted: 29.01.2026
Published Online: 18.03.2026

Eren Atala Eriş*

Üsküp Uçbeyi İshak Bey'in Şeceresi ve Üsküp Ucunun Dönüşümü *The Family of Ishak Beg and the Transformation of the Skopje*

Öz

1392'de Osmanlı hâkimiyetine giren Üsküp'ün uçbeyleri Paşa Yiğit Mehmed Bey ile halefi İshak Bey arasındaki akrabalık bağına ilişkin çok sayıda tez ileri sürülmüş olmakla birlikte, bu iddialar kesin biçimde teyit edilememiştir. İshak Bey'in selefinden ve çağdaş akıncı önderlerinden ayrılan idari ve siyasi yaklaşımı, Üsküp'te merkezî kurumsal kültürün teşekkülüne yönelik hamiliğiyle görünür hâle gelmiş ve kentin bir kültür odağına dönüşümünde belirleyici olmuştur. Söz konusu farklılaşmayı anlamak, onun yetiştiği çevre ve aile köklerini yeniden tartışmayı gerektirmektedir. Makale, İshak Bey'in şeceresine dair yeni kaynakları ortaya koyarak Üsküp'ün gelişimiyle merkez-uç etkileşiminin dinamiklerini analiz etmeye çalışmaktadır.

237

Abstract

Although numerous hypotheses have been proposed regarding the familial ties between Paşa Yiğit Mehmed Bey and his successor İshak Bey, the frontier lords of Skopje following its incorporation into Ottoman rule in 1392, none of these claims has been conclusively verified. İshak Bey's administrative and political approach, which diverged from that of his predecessor and other contemporary akıncı leaders, became evident through his patronage of the formation of a centralized institutional culture in Skopje and proved decisive in the city's transformation into a cultural hub. Understanding this differentiation requires a renewed discussion of the environment in which he was raised and his family roots. This article seeks to analyze the dynamics of center-frontier interaction in connection with Skopje's development by presenting new sources on İshak Bey's lineage.

Anahtar Kelimeler

Üsküp, Paşa Yiğit Bey, İshak Bey, Gümlüoğulları, Kutluşahlar

Keywords

Skopje, Paşa Yigit Beg, İshak Beg, Gümlüoğlu family, Kutluşah family

* İstanbul Rumeli Üniversitesi, erenatala.eris@rumeli.edu.tr, ORCID: 0009-0008-5730-0879.

Giriş

Osmanlılar'ın Rumeli'yi fetihleriyle beraber Selçuklular döneminde Anadolu'da uygulanan uç sistemi Balkanlar'a taşınmış ve Akıncı beyleri sınır boylarındaki Filibe, Serez, Silistre ve Tırhala gibi şehirlere yerleştirilerek buralar uç olarak teşkilatlanmıştır. 1392 yılında fethedilen Üsküp de (İnbaşı, 2016, 397) bir uç şehri olarak teşkilatlandırılıp yurt olarak (İnalcık, 2022a, 76) Paşa Yiğit Mehmed Bey'e (Asım, 2019, 45); yaygın kullanılan adıyla Üsküp fatihi Paşa Yiğit Bey'e verilir (Hadîdî, 1991, 108). Bir göçer grubun reisine verilen *yurt* veya *yurtluk*; Osmanlı hanedanının kurucusu Osman Bey zamanından beri uygulanan ve soylu bir bahadıra verilen *apanaj* olduğu için devlet, yurt verdiği bahadırdan vergi almaz ve bahadır bölgesinde özerk olurdu (İnalcık, 2022b, 28). Bu ayrıcalıktan yararlanan Evrenosoğulları, Mihaloğulları veya Turahanoğulları gibi akıncı aileleri, yaşadıkları uçlarda bulundukları akın faaliyetleriyle önemli servetler elde etmiş, hatta akıncı beyleri, özerk yapıları sayesinde Fetret Devri gibi Osmanlı tahtı için rekabetin ortaya çıktığı dönemlerde iktidarı belirleyebilecek ölçüde güç kazanmışlardı (Emecen, 2012a, 39).

Üsküp'ün ikinci uçbeyi İshak Bey döneminin en kudretli uç beylerinden biri olmasına rağmen (Emecen, 2000, 525); ne Üsküp fatihi Paşa Yiğit Bey, Tırhala Beği Turahanoğlu Sinan Bey ve Evrenosoğlu Barak Bey örneklerindeki gibi Fetret Devri'nde şehzadeler arası rekabette bir taraf olmuş (Kastritsis, 2007, 84) ne de Gümlüoğulları, Turahanoğulları ve Evrenosoğulları gibi akıncı ailelerin desteklediği Yıldırım Bayezid oğlu Şehzade Mustafa'nın başlattığı "Düzme Mustafa" isyanında yer almıştır (Neşrî, 1957, 559). Simavna Kadısı Şeyh Bedreddîn hadisesinde, Dobruca, Silistre, Zağra ve Deliorman gibi uçlar isyana destek verirken (Uzunçarşılı, 1988, 363) Üsküp ucunun bu isyana herhangi bir destek verdiği kayıtlarda yer almamaktadır. Sultan I. Mehmed'in şehzadelik yıllarından beri yanında olan, Amasya ümerasından Bayezid Paşa, Şeyh Bedreddîn isyanını bastırırken (Uzunçarşılı, 1988, 364) yakalanan Şeyh Bedreddîn ise "*katlinin helal; malının haram*" olduğuna hükmedilip idam edilmiştir (Döğüş, 2005, 79). Bu süreçte Şeyh Bedreddîn ailesi ile bağları bulunan (Döğüş, 2005, 83) Mihaloğlu Mehmed Bey'in tutuklanıp Tokat'a gönderilmesi (Uzunçarşılı, 1988, 349) çoğu akıncı ailesini rahatsız edip Düzme Mustafa isyanına zemin hazırlarken, Düzme Mustafa isyanı sırasında şehzadenin destekçileri arasında İshak Bey'in adının yer almaması dikkat çekmektedir.

İshak Bey siyasi faaliyetlerinde diğer uç beylerinden ayrıldığı gibi, kişisel yaşamında kurduğu ilişkilerle de farklılaşmaktadır. Örneğin döneminin en önemli tarihçisi Aşıkpaşazâde, hac dönüş yolculuğundaki İshak Bey'e katılıp Üsküp'e yerleşir (Aşıkpaşazâde, 2013, 11). Dönemin diğer uçbeylerinin Aşıkpaşazâde gibi bir tarihçi-entelektüel ile ilişkisi bilinmezken, Aşıkpaşazâde İshak Bey ile beraber çeşitli akınlara dahi katılır (Aşıkpaşazâde, 2013, 12). Aşıkpaşazâde'nin Üsküp'te kaldığı sürede bizlere aktardığı ilginç bir hadise ise II. Murad'ın Mara Hatun ile evliliği öncesinde İshak Bey'in hanımı Seydi Hatun'un (İnbaşı & Kul, 2018, 86) çeyiz alayına katılmasıdır (Aşıkpaşazâde, 2013, 214). Türk gelenekleri ile beraber düşünüldüğünde,

bu hadise bizlere Osmanlı hanedanı ile İshak Bey ailesinin arasında yakın bağların varlığını işaret etmektedir.

Balkanlar'da faaliyet gösteren birçok akıncı ailesi, inşa ettikleri eserler ve kurdukları vakıflarla Rumeli'nin imarına katkıda bulunurken (Arslan, 2001) İshak Bey de birçok eser inşa ettirip (Kumbaracı-Bogoyeviç, 2008) vakıf kurmuştur (Telli, 2019, 68). Fakat, İshak Bey'i diğer akıncı reislerinden ayıştıran, bu eserlerin işletilmesinde bir kurumsal yapı kazandırılmasıdır. Bu kurumsal yapı sayesinde birçok alim vakıf akarlarından gelir sağlamış, süreç içerisinde Üsküp alimlerin yaşadığı ve yenilerinin yetiştiği bir şehir haline gelmiştir. Bu sayede, İshak Bey'in idaresindeki Üsküp gerek şehir gelişimiyle gerekse de kültürel özellikleri bakımından diğer uç bölgelerinden farklılaşmıştır.

Rumeli'deki iskân sırasında kolonizasyona öncülük eden dervişlerin ve yarı göçer Yörük gruplarının yaşadığı Filibe, Sofya, Babadağ, Vidin, Serez, Tırhala gibi şehirlerdeki yapı, batı Anadolu'daki Türk yayılmasına benzer çizgiler taşıırken (İnalcık, 2020, 7); Üsküp'e de batı Anadolu'dan Saruhanlı Türkmenler yerleştirilmişti (İnalcık, 2020, 31). Böylece, uç şehirlerinde hâkim olan teoloji yerine tarikat ve dervişler; şer'i hukuk yerine örfi hukuk, saray edebiyatı yerine mistik ve epik bir halk edebiyatı (İnalcık, 2022b, 18) Saruhanlı Türkmenler ile Üsküp'te de yaşatılmaktaydı. Örneğin, bir süre Saruhanolu İshak Bey'in yanında Manisa'da yaşayan Karaca Ahmet Sultan'ın (Şahin, 2023, 114) Kosova Savaşı'ndan bir sene sonra; 1390'da düzenlenen vakfiyesinde “merhum” ibaresi geçerken (Uluçay, 1940, 139) günümüze ulaşmış birçok türbesinden biri de Üsküp'ün Tekke köyünde inşa edilmişti (VGMA. 631, v.128). Üsküp'ün Tekke köyündeki Karaca Ahmet Zaviyesi, yeniçeri ocağının kapatılmasına kadar Bektaşî geleneğinde hizmet vermeye devam ederken (Telli, 2019, 289) Üsküp Uçbeyi İshak Bey'in kurduğu vakıf ile birlikte kurulan medrese, kütüphane, imaret gibi kurumlar ise, Üsküp'teki uç kültürünün yanı sıra “yüksek medeniyet şekillerinin” (İnalcık, 2022b, 44) yayılmasında ilk adım olmuştur.

Örneğin, İshak Bey, Üsküp'te kurduğu ve Balkanlar'ın en meşhur medresesi olarak bilinen İshakiye Medresesi'nde (Telli, 2019, 73) ders vermesi için Molla Şücaeddîn İlyas'ı (Taşköprülüzâde, 2019, 188) görevlendirdiği gibi, vakfiyesinde adları sıralanan birçok dini ve ilmi kitapları da bağışlamıştır (Çam & Ademi, 2016, 779-782). Vakfın oluşturduğu altyapı ve geçim olanakları sayesinde ilerleyen yıllarda Taşköprülü Musliheddin Mustafa, Karesili Hüsameddin Hasan Çelebi, Sarı Gürz Hamza Efendi, Leyszâde Pir Ahmed, Zeyrekzâde Paşa Efendi (Furat, 2010) gibi döneminin en önemli alimleri İshakiye Medresesi'nde ders vermiş; hatta müderrislik görevi yapan İbn-i Kemal Efendi bir tarihçi, Taşköprülüzâde İsamüddin Ahmed ise bir yazar olarak öne çıkarken Kılıççızâde İshak Çelebi ve Şeyh Lütfullah Üskübî (İnbaşı & Kul 2018, 81) –mahlası Üsküplü Âta– gibi isimler de birer divan şairi olarak uç şehri Üsküp'ün bir kültür şehrine dönüşmesini sağlamıştır. Hatta, Üsküp'te başlayan bu dönüşüm İshak Beyoğlu İsa Bey'in kurduğu Novi Pazar ve Saraybosna şehirlerinde (Pelidija & Emecen, 2000, 476) de devam etmiştir.

Kısacası, İshak Bey'in Osmanlı siyasal tarihindeki rolü nasıl ki döneminin diğer akıncı beylerinden ayrışıyor, onun yönetimindeki Üsküp'ün gelişimi de diğer uç şehirlerinden farklılık göstermektedir. Bu farkın nedenini anlamak üzere İshak Bey'in yetiştiği çevreye baktığımızda ise Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ve Mora akıncıları reisi Turahan Bey'in aileleri hakkında birbiriyle karıştırılmış bilgilerle karşılaşırız. Bu durum, İshak Bey'in kimliği ve kökenlerine dair çelişkili verilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

İshak Bey'in Üsküp'te inşa ettirdiği Alaca Camii'nin kitabesinde "*Paşa Yiğit oğlu İshak Bey*" ibaresi yazılırken (Kumbaracı-Bogoyevič, 2008, 61) İshak Bey'in yoldaşı Aşıkpaşazâde ise İshak Bey'in Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in öz oğlu olmadığını belirtmektedir (İnbaşı & Kul, 2018, 15). Dahası, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey, Mora Akıncıları reisi Turahan Bey'in babası Emir Paşa Yiğit ile karıştırıldığı gibi (Pala, 2007), Üsküp Uçbeyi İshak Bey de II. Murad'ın veziri Sarı İshak Paşa bin Abdullah ve II. Bayezid dönemi veziriazamı İshak Paşa bin İbrahim ile karıştırılmaktadır (İnalcık, 2021, 86-87). Bu sebepler yüzünden Üsküp Uçbeyi İshak Bey'in kökeni hakkındaki iddiaları araştırmaya Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ve Turahan Bey'in ailelerini inceleyerek başlamak gerekmektedir.

Gümlüoğlu ve Turahanoğlu Aileleri

Günümüze kadar birçok kaynak Paşa Yiğit Mehmed Bey'in Üsküp fatihi olduğunu yazmasına rağmen, kendisinin hayatı bütün incelikleriyle ele alınmamıştır. Bu durum da birçok iddianın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Öyle ki; Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile Turahan Bey'in babası Emir Paşa Yiğit karıştırıldığı gibi, Osmanlı kaynaklarında adı Fetret Devri'nden sonra anılmayan Paşa Yiğit Mehmed Bey'in vefatı hakkında dahi birçok iddia ortaya atılmış; böylece halefi İshak Bey'in hangi şartlar altında uçbeyi olduğu dahi anlaşılamaz hale gelmiştir. Bazı kaynaklar Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in 1414'de vefatı sonrasında İshak Bey'in uçbeyi olduğunu yazarken (İnbaşı & Kul, 2018, 16) Nicolae Jorga, Paşa Yiğit Bey'in 1414'ün Şubat'ında Arnavutluk'ta olduğunu iletmektedir (Jorga, 2023, 332). Ragusa ve Venedik Cumhuriyeti belgelerinde Paşa Yiğit Bey'in adı 1420'lere kadar geçerken (İnalcık & Oğuz, 1989, 90) *Sicil-i Osmâni*'de ise Paşa Yiğit Bey hakkında "*1427 tarihlerinde vefat etmiştir*" ibaresi bulunmaktadır (Süreya, 1996, 1330).

Oysa, İshak Bey'in adı 1424 senesine kadar Osmanlı kaynaklarında anılmamasına rağmen, 1415 yılında İshak Bey'in "*babasından miras kalan*" komisyon ücretini Venedik Cumhuriyeti'nden talep ettiği yazılmaktadır (Đurović, 1970, 113). Yine İshak Bey'in adı, 10 ile 13 Haziran 1419 günü Venediklilerle yaptığı görüşmelerde "Üsküp Valisi" olarak yazılmıştır ki (Đurović, 1970, 122) bu durum Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in 1414 yılında vefat ettiği göz önünde bulundurulduğunda, daha sonraki tarihlerde anılan "Paşa Yiğit" isminin başka kişilere ait olması gerektiği anlaşılmaktadır.

1422 yılındaki Düzme Mustafa isyanında "Gümlüoğlu" (Neşrî, 1957, 561) lakabıyla anılan kişinin asıl adının "Paşa Yiğit" olduğu vakıf kayıtlarından anlaşılmaktadır (Uzunçarşı-

lı, 1988, 395). Ayrıca “Gümlüoğlu Paşa Yiğit” adına 1443-1444 yıllarındaki İzladı ve Varna savaşlarını konu alan *Gazavât-ı Sultân Murâd bin Mehemmed Hân* adlı eserde de rastlanmaktadır (İnalcık & Oğuz, 1989, 41, 105). II. Murad döneminin namılı akıncı beylerinden biri olarak anılan Gümlüoğlu Paşa Yiğit, Osmanlı dönemi boyunca Türkmen aşiretlerin, serhat gazilerinin ve dervişlerinin faaliyet gösterdiği, Sarı Saltuk menkıbelerinin hareket üssü olan (Döğüş, 2005, 82) ve Dobruca’ya yerleşen Tatarların lideri Saraç Bey’in (Uzunçarşılı, 1988, 253) adıyla anılan Saraç Eli’nde sancakbeyliği yapmış ve Timok civarına yapılan akınlara katılmıştır (İnalcık & Oğuz, 1989, 41).

Dönemin kayıtları incelendiğinde, Gümlüoğlu Paşa Yiğit’in, Hamza adında bir kardeşinin olduğu, Semendire’ye ait bir tımar defterinde tespit edilmiştir (İnalcık & Oğuz, 1989, 105). Ayrıca, 1455 tarihli MAD 12 numaralı Üsküp tımar defterinde geçen “*Paşa Yiğit Beyoğlu Hamza’nın adamıdır*” ibaresi (İnbaşı & Kul, 2018, 446) bu iki kişinin kardeş olduklarını desteklemektedir. Bu belgelerden, Gümlüoğlu Paşa Yiğit ile Hamza Bey’in, babalarının Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey olduğunu anlaşılmaktadır.

Üsküp fatihi Paşa Yiğit Bey’in bir diğer oğlu olduğu iddia edilen Mora Akıncıları reisi Turahan Bey’in ailesini (Babinger, 1980, 104) incelediğimizde ise, 1455 tarihli vakıf kayıtlarında “*Emir Paşa Yiğitoğlu Turahan Bey*” ibaresine rastlanmaktadır (Emecen, 2012b, 405). Buna bağlı olarak hazırlanan bazı şecereelerde Turahan Bey ile Üsküp uçbeyi İshak Bey kardeş olarak gösterilirken (Arslan, 2001, 110) Kemalpaşazâde tarihinde ise Turahan Bey’in ilk hizmet yıllarında bir akıncı komutanı olmayıp *emir-i ahur* olarak Gazi Evrenos Bey’in hizmetinde bulunduğu belirtilmektedir (İbn-i Kemal, 2000, 496). Bir akıncı beyi oğlunun ahırlardan sorumlu bir görevli olması ise şüpheyile karşılanmış ve Turahan Bey’in babası “Emir Paşa Yiğit’in” Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey’den farklı bir kişi olduğu düşünülmüştür (Kayapınar, 2005, 186).

Paşa Yiğitoğlu Hamza Bey’in adı Üsküp uçbeyi İshak Bey’in vakıfnamesinde mührü bulunan şahitler arasında yer almasına rağmen (Ayverdi, 1981, 251) Turahan Bey’in aile şeceresinde yer almaması da (Arslan, 2001, 110), Turahan Bey’in babası Emir Paşa Yiğit’in, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey’den farklı bir kişi olduğu iddiasını kuvvetlendirmektedir. Dahası, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey’in türbesi Üsküp’teyken, Turahan Bey’in babası Emir Paşa Yiğit ise Uzunköprü’nün Kırkkavak köyünde medfundur (Uluçay, 2020, 735).

Bir akıncı Türk ailesi olan Gümlüoğulları üzerine çalışan Ayhan Pala’ya göre, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey, Turahan Bey’in babası değil, Gümlüoğlu ailesinin kurucusudur. Birçok komutan yetiştiren ve ünlü akıncı ailelerinden biri olan Gümlüoğulları, Turahanoğulları’ndan farklı bir aileyken Üsküp fatihi Paşa Yiğit Bey de Feridun Emecen’in de işaret ettiği üzere (Emecen, 2012b, 405) Turahan Bey’in babası Emir Paşa Yiğit ile karıştırılıp aynı kişi sanılmıştır (Pala, 2007, 138). Ayhan Pala’nın bu iddiası Kayapınar ve Emecen tarafından desteklenip Paşa Yiğitoğlu Hamza Bey’in varlığı ile kuvvetlendirilse de Pala’nın çalışmasında Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile Saraç Eli Beyi Gümlüoğlu Paşa Yiğit’i aynı kişi olarak yazılmıştır (Pala, 2007, 139). Fakat, İshak Bey’in 1415’te Venedik’e yazdığı mektuplarda

Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in vefatı ve miras kalan komisyon talebi açıkça ifade edildiği gibi (Đurović, 1970, 113), 1444'de Varna Savaşı'nda etkin görevde olan Gümlüoğlu Paşa Yiğit'in farklı kişiler olduğu açıktır. Üstelik, İshak Bey'in vefatından sonra oğulları İsa ve Mustafa Beylerin mahkemeden talebi üzerine 1445 yılında yazılan İshak Bey vakfiyesinde şahitler arasında Paşa Yiğit Mehmed Bey yerine oğlu Hamza Bey'in mührünün bulunması da (Ayverdi, 1981, 251) bu düşüncemizi kuvvetlendirmektedir. Böylece Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile Gümlüoğlu Paşa Yiğit'in ayrı kişiler olduğu görülebildiği gibi, zaten Gümlüoğulları ailesinde birden fazla Paşa Yiğit adında kişinin tarihte yer aldığı vakıf kayıtlarından görülebilmektedir (Gökbilgin, 2007, 229-230). Bunlardan biri de 1477 senesinde vefat eden Hersek Sancakbeyi Paşa Yiğit'tir (Elezoviç, 1940, 300; Uzunçarşılı, 1988, 222).

Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey, Aşıkpaşazâde tarihinde "*Saruhanlıların ulusu*" olarak anılırken (Aşıkpaşazâde, 2013, 141) onun Üsküp'ün fethinden önce 1388 Bulgar seferine katılması (Neşrî, 1957, 243) ve 1389'da gerçekleşen Kosova Savaşı'nda öncü birliklerle derbentleri tutarak yol güvenliğini sağlaması (Neşrî, 1957, 273) Balkan coğrafyasını iyi bildiğinin ve uzun süredir bu bölgede bulunduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Nihayetinde, Osmanlılar henüz Rumeli'ye geçmemişken Saruhanlıların bu bölgeye yönelerek Bizans taht kavgalarında taraf olmaları, 1345 yılında İstanbul'a doğru ilerlemeleri ve ardından Makedonya bölgesinde akınlarda bulunmaları kaynaklarda yer almaktadır (Emecen, 2021, 213). Osmanlıların 1352'de Rumeli'ye ilk kez ayak basmalarından sonraki dönemde ise, 1368 yılında Timurtaş Paşa, Saruhan'daki göçerlerden bazılarını Rumeli'ye yerleştirmiştir (Aşıkpaşazâde, 2013, 120). Muhtemelen bu iskân sürecinde Rumeli'ye yerleşen Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey, şehrin fethinden hemen sonra memleketi Saruhan'a dönmüştür.

Yıldırım Bayezid'in oğlu Şehzade Ertuğrul'un sancakbeyliği yaptığı Saruhan'da (Aşıkpaşazâde, 2013, 128) "tuz yasağına uymayan" göçerleri kabul eden Paşa Yiğit Mehmed Bey, bu toplulukları "Filibe yöresine" yerleştirmiştir (Aşıkpaşazâde, 2013, 141). Bu iskân hareketleri sonucunda, Sultan II. Murad devrinde Rumeli'deki sipahilerin %30'unun, Paşa Yiğit Mehmed Bey'in hemşerisi olan Saruhanlılardan oluştuğu anlaşılmaktadır (Darling, 2017, 153). Ayrıca, Filibe yöresindeki Zağra'da Gümlüoğlu ailesine ait birçok vakıf kaydedilmiştir (Gökbilgin, 2007, 229). Bu vakıflardan biri de Yıldırım Bayezid oğlu Şehzade Mehmed'in Amasya'daki lalası (Yasar, 2022a, 457) ve Konya Sancakbeyi (Yasar, 2022a, 449) olan Gümlüoğlu Ali Paşa tarafından (İnalçık & Oğuz, 1989, 105) 1398 yılında Filibe'de kurulmuştur (Kasaköse, 2017, 101). Gümlüoğlu Ali Paşa'nın vakfiyesinde baba adı olarak Kara Ali geçerken (Cevdet, 2008, 229) Üsküplü Şarık Tara'nın hazırladığı Kumbaracılar aile şeceresinde Paşa Yiğit Mehmed Bey'in baba adı da Büzrük Ali olarak yazılmıştır. Aynı aileye mensup Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile Gümlüoğlu Ali Paşa'nın baba adlarının Ali olarak kaydedilmesi, birbirlerinin çağdaşı olan bu kişilerin kardeş olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Kısacası, Rumeli'nin hem Teselya hem de Filibe çevrelerinde yerleştirilen birçok göçer grubun adında "Paşa Yiğit" ibaresi olsa da; (Barkan, 2021, 396-405) tarihi geleneğe göre aynı kişi sanılan (Emecen, 2012b, 405) Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile Turahan Bey'in

babası Emir Paşa Yiğit'in farklı kişiler olduğu görülmektedir. Yukarıdaki verilere dayanarak Gümlüoğlu akıncı ailesinin Turahanoğulları ile doğrudan bir bağlantısının bulunmadığı da anlaşılmaktadır. Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in Saruhan'dan Rumeli'ye yerleştiği, Üsküp'ün ilk uçbeyi olduğu ve Filibe dolaylarına yerleştirilen ahfadının Gümlüoğlu namını taşıdığı söylenebilir. Nitekim, Gümlüoğlu kelimesinin anlamı bilinmemekle beraber sözü edilen lakap bazı belgelerde Gümlü, Gümlü, Kömlü, Kömlü, Kümlü, Kümlü gibi farklı biçimlerde okunmaktadır (İnalcık & Oğuz, 1989, 105). Saruhanlıların merkezi olan Manisa yakınlarında "Güme" isimli bir dağın bulunması Paşa Yiğit Mehmed Bey'in ailesine verilen bu lakabı anlamlı kılmaktadır.

İshak Bey'in Kökeni Hakkında İddialar

Paşa Yiğit Mehmed Bey'in kimliği, ailesi ve vefatı hakkındaki iddialar gibi halefi İshak Bey hakkında da birçok iddia ortaya atılmıştır. Üsküp Belediyesi'nin eski başkanlarından Salih Asım Bey'in kaleme aldığı eserinde İshak Bey'i Timurtaş Paşa'nın oğlu olarak yazarken (Asım, 2019, 45) Aşıkpaşazâde ise "[Paşa Yiğit Bey] İshak Bey'in efendisidir, hem de babası gibidir" (Aşıkpaşazâde, 2013, 400) diyerek Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile İshak Bey'in arasında biyolojik bağın olmadığını belirtmektedir. Fakat, İshak Bey'in Üsküp'te yaptırttığı Alaca Camii'nin kitabesinde ise "Paşa Yiğitoğlu İshak Bey" ibaresi geçmektedir (Kumbaracı-Bogoyeviç, 2008, 61). Üsküp evraklarında adına rastladığımız Paşa Yiğit oğlu Hamza Bey'in (İnbaşı & Kul, 2018, 446) İshak Bey vakıfnamesinde dahi şahitliği bulunurken (Ayverdi, 1981, 251) başka kaynaklarda ise Gümlüoğlu ailesinin bir ferdi sayılması (İnalcık & Oğuz, 1989, 105) Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile Üsküp Uçbeyi İshak Bey'in farklı ailelere mensup olmasına bir kanıt oluşturmaktadır.

Ayrıca, Üsküp uçbeyi İshak Bey, İshak adını taşıyan diğer kişilerle de zaman zaman karıştırılmıştır (İnalcık, 2021, 86-87). *Künhü'l-Ahbâr'da* Paşa Yiğit Bey'in kölesi olarak yazılan Üsküp uçbeyi İshak, "paşa" sıfatıyla anılmaktadır (Gelibolulu M. Â. 2024, 369). İshak Bey, *Sicil-i Osmâni*'de Bosna fatihi olarak anlatılsa da (Süreya, 1996, 803), bir başka maddede ise II. Murad dönemi vezirlerinden Sarı İshak Paşa –İshak bin Abdullah– Paşa Yiğit Bey'in kölesi olarak anılmıştır (Süreya, 1996, 1330). Yine aynı maddede Paşa Yiğit Bey'in kölesi olarak anlatılan Sarı İshak Paşa ile Fatih Sultan Mehmed döneminin son ile II. Bayezid döneminin ilk veziriazamı ve Gedik Ahmed Paşa'nın kayınpederi olan İshak Paşa –İshak bin İbrahim– (Süreya, 1996, 1330) birbirleri ile karıştırılmıştır. İshak adını taşıyan birbirinden farklı üç kişinin birbiriyle karıştırılmasından ötürü, Üsküp uçbeyi İshak Bey'in Fatih Sultan Mehmet'e vezirlik yaptığı dahi sanılmıştır (Tamer, 1958, 107). Oysa Üsküp uçbeyi İshak Bey 1444 Var-na Savaşı'nın hemen öncesinde vefat etmiş, Sarı İshak Paşa –İshak bin Abdullah– ise Fatih Sultan Mehmet'in cülusunda Anadolu Beylerbeyliği yapmıştır (İnalcık, 2021, 87). Selanik ve İnegöl'de vakıfları bulunan Veziriazam İshak Paşa –İshak bin İbrahim– (Yasar, 2022b, 284) ise II. Bayezid döneminde emekli olup yerine Davud Paşa sadrazamlığa getirilmiştir.

Ciro Truhelka, İshak Bey'in oğlu İsa Bey'in yazdığı mektuplarda, Bosna aristokratlarından Dük Stefan Vukçiç Kosaç'a "birader"; Voyvoda Pavloviç'ten ise "yeğeni" olarak bahsetmesi (Pelidija & Emecen, 2000, 475) sebebiyle İshak Beyoğlu İsa Bey'in soyunun büyük bir Hristiyan ailesinden geldiğini ileri sürmüştür (Truhelka, 1931, 58). Halil İnalçık da araştırmalarında bu iddianın üzerinde durmuş (İnalçık, 2021, 143) hatta devşirme olarak bilinen İshak Bey'i ve İshak Bey'in hizmetindeki gayri müslim askerleri, Osmanlı'ya bağlı hristiyan sipahiler çerçevesinde değerlendirmiştir (İnalçık, 1953). Çünkü, kayıtlara göre İshak Bey'in ve oğlu İsa Bey'in yönettiği Üsküp'ün yanı sıra Yeleç, Hodidyed, İzveçan gibi bölgelerde birçok hristiyan sipahi tımar almıştır (İnalçık, 1953, 218-219; Šabanović, 1964).

1402 Ankara Savaşı sonrasında, Paşa Yiğit Mehmed Bey'in Rumeli'ye Sırp askerleri ile beraber döndüğü, bu yolculuk sırasında bir Sırp komutanın vefat edip dul kalan hanımın ise Paşa Yiğit Mehmed Bey'e âşık olduğundan bahseden Kemalpaşazâde, hatunun kendisine ait İzveçan, Yeleç ve Hodidyed kalelerini Paşa Yiğit Mehmed Bey'e verdiğini ve nikahlanmalarına rağmen hatunun "merad-ı muradına ermeden, saray-ı sefaya girmeden" öldüğünü aktarmaktadır (İbn-i Kemal, 2000, 439). Kemalpaşazâde böylece bu yerlerin İslam havzasına dahil olduğunu söylerken (İbn-i Kemal, 2000, 441) bahsedilen kalelerin İshak Bey ve oğlu İsa Bey'in yönettiği ve hristiyan sipahilerin tımar aldığı Sancak ve Bosna bölgelerinde oluşu dikkat çekmektedir.

Paşa Yiğit Mehmed Bey ve İshak Bey'in faaliyet gösterdiği Bosna serhadında birçok yerel yönetici gibi Stefan Vukçiç Kosaç da hüküm sürerken (Kurtović, 2009, 67) Kosaç ve Koç isimlerinin benzerliğine dikkat çeken Tayyip Gökbilgin, Koç Hüseyin Bey'in Üsküp uçbeyi İshak Bey'in babası olabileceğini yazmıştır (Gökbilgin, 2007, 333). Fatih Sultan Mehmet dönemine ait iki vesikada adı geçen Koç Hüseyin Bey'in lakabı dikkat çekse de Feridun Emecen söz konusu iddiaya şüpheyle yaklaşmıştır (Emecen, 2000, 524). Koç Hüseyin Bey'in Yusuf, Koçi ve İshak adında üç oğlu olduğu kayıtlarda görülürken (Yasar, 2022b, 283) Koç Hüseyin Bey oğlu İshak Bey Varna Savaşı'nda gösterdiği yararlılıkla Sivas Beyi olup 1452 senesinde ise vefat etmiştir (Yasar, 2022b, 283). Oysa, Üsküp uçbeyi İshak Bey Varna Savaşı öncesinde aniden vefat edip savaşa oğlu İsa Bey katılmış (İnalçık & Oğuz, 1989, 65); muhtemelen "İshak Bey ise" Varna savaşı öncesindeki muharebelerde şehit olmuştur (Yasar, 2022a, 473). Ayrıca, Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, Koç Hüseyin Bey'in Amasya ümerasından olduğunu söyler ki; böylece Koç Hüseyin Bey'in Bosnalı Kosaç ailesi ile akrabalık ilişkilerinin olmayacağını göstermektedir (Yasar, 2022b, 283).

Fakat yine de İshakoğlu İsa Bey'in yazdığı mektuplarda Dük Stefan Vukçiç Kosaç'a "birader"; Voyvoda Pavloviç'ten ise "yeğeni" olarak bahsetmesi yüzünden, İshak Bey'in öz babasının Hraniç Kosaç, öz kardeşinin ise Sandalj Hraniç olduğu, Bosna akınları sırasında Paşa Yiğit Mehmed Bey'e esir düşüp Müslüman olarak yetiştirildiği günümüz kaynaklarında bile iddia edilmektedir (İsabegović Family, 2023). Oysa, Paşa Yiğit Mehmed Bey'in Bosna akınları sırasında Sandalj Hraniç'in Karadağ'a geçtiğini hatta Rataç Manastırı'na sığındığını yine yabancı kaynaklardan öğrenmekteyiz (Đurović, 1970, 66). Son ihtimal olarak, İshak Bey'in bu

ailelere mensup biri ile evlenip bu evlilikten oğlu İsa'nın doğduğunu düşünsek de İsa Bey ve kardeşlerinin annesinin adının Seydi Hatun olduğu vakıf kayıtlarından tespit edilmektedir (İnbaşı & Kul, 2018, 86). Nihayetinde Halil İnalçık, “*kaynakları tamamıyla yetersiz devirler için, tarihçi ister istemez farazilere dayanan yapılar kurmaya girişir ki, bunlarda ekseriya o tarihin daha iyi bilinen devirlerinden alınan tasavvurlar hâkim*” der ki (İnalçık, 2021, 9) İshak Bey'in “*büyük bir Hristiyan aileden*” geldiği zannı (İnalçık, 2021, 143) bu faraziyelere dayanmış ve İshak Bey'in babası hakkındaki tezler, incelenen yeni verilerle büyük oranda yanlışlanmıştır.

Tüm bu bilgi yığını arasında bir başka kaynak, Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar Efendi'nin kaleme aldığı *Amasya Tarihi* adlı eseri, İshak Bey'in öz babasının Amasya ümerâsından Mecdeddîn İsa Bey (Yasar, 2022c, 383) olduğunu aktarmaktadır (Yasar, 2022b, 283). 12 ciltten oluşan Amasya Tarihi adlı eserin sadece ilk dört cildi Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın hayatta olduğu dönemde basılabilirken kalan ciltleri ise yayınlanmamış (Yasar, 2022a, 11); eserin 5. cildi ise kaybolmuştur (Yasar, 2022a, 42). Bu sebeple İshak Bey'e yer veren eserin 7. cildi yakın bir dönemde ilk defa yayınlanmıştır. Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın el yazmaları, mahkeme sicilleri, vakfiyeler, kitabeler, mezar taşları gibi kaynakları kullanarak hazırladığı *Amasya Tarihi* adlı eseri Franz Babinger gibi tarihçiler tarafından övülse de eserinde kaynak göstermemesi zaman zaman tereddütlere sebebiyet vermiştir (Akpınar, 2024). Fakat, bugüne kadar birçok kaynak Üsküp uçbeyi İshak Bey'in ailesi hakkında sadece tahminlerde bulunurken Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar ise İshak Bey'in dedesinin dedesine kadar aile geçmişini detaylıca anlatmakta; üstelik bu bilgileri 1414'de düzenlenen Şadi Beyzâde Mahmut Çelebi vakfiyesinin ekine ve 1418'de düzenlenen Bayezid Paşa vakfiyesine dayandırmaktadır (Yasar, 2022b, 283). Ayrıca, bir diğer yazar Muallim Cevdet Efendi'nin İbn-i Battuta'ya ek ve katkı sağlama amacıyla Arapça yazdığı *Zeyl'alâ fasli'l-ahiyeti'l-fityâni't-Türkiye fi Kitâbi'r-Rihle li'bni Battuta* adlı eserindeki fütüvvet sahipleri listesinde İshak Bey'in babasının adı İsa Bey olarak geçmekte (Cevdet, 2008, 217), İshakoğlu İsa Bey (Cevdet, 2008, 228) ile torunu Mehmet Bey'in (Cevdet, 2008, 232) vakıfları, isimleri ve tarihleri ayrı ayrı zikredilmektedir. Böylece Hüseyin Hüsâmeddîn Efendi'nin eserindeki iddia başka bir eserle de doğrulanmaktadır.

Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar'ın Amasya Tarihi adlı eserinde, Üsküp uçbeyi İshak Bey'in adı “*Kutlu Beyzâde İshak Bey*” olarak geçerken (Yasar, 2022b, 283), İshak Bey'in babası Amasyalı ‘Mecdeddîn’ İsa Bey (Yasar, 2022c, 383), dedesi Amasya Beyi Mustafa ‘Musliheddin’ Bey (Yasar, 2022a, 450); büyük dedesi Hacı Şâdgeldi Paşa, dedesinin dedesi ise Hacı Nûreddîn Kutluşâh (Yasar, 2022b, 283) olarak belirtilmektedir.

İshak Bey'in Ailesi: Kutluşâhlar

Amasya Emiri Hacı Nûreddîn Kutluşâh Bey, çağdaşı Selahaddin es-Safedî'nin *Ayânü'l-Asr* eserine göre “el-Vaşakî” lakabıyla anılan bir Moğol emiri iken, XVIII. yüzyıl tarihçilerinden Müneccimbaşı Ahmed Efendi'nin *Câmî'ü'd-Düvel* eserinde ise “el-Hâc Kutlu Şâh bin Kürt” veya “Kutlu Şâh el-Kürdî” adıyla anılmaktadır (Yasar, 2022a, 407).

Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar’a göre Hacı Nûreddîn Kutluşâh Bey’in babası Emîr Bahâ’eddîn Kürt Bey, Selçuklu hanedanının son sultanı Mes’ûd bin İzzeddîn Keykâvus’un şehzâdesi Tâceddîn Altunbaş’ın (Yasar, 2022a, 401) damadı olup (Yasar, 2022a, 407) “Buşaklu” oymağından bir Türkmendir (Yasar, 2022a, 407). Emîr Bahâ’eddîn Kürt Bey, 1319 yılında Anadolu Selçukluları şehzâdelerinin katliâma uğradığı esnada kayınpederi Şehzade Tâceddîn Altunbaş’ı çiftliğinde korumuş (Yasar, 2022a, 399) ve 1339’da Selçuklu tahtına çıkmış ancak bu saltanat sadece ünvandan ibaret kalmıştır (Yasar, 2022a, 401). Amasya şehri 1341’de Sivas’ta kurulan Eretna Devleti’nin nüfuzu altına girerken (Yasar, 2022a, 403) Eretna Devleti’ne bağlı olarak faaliyet gösteren Kutluşâh Bey, 1346 yılı dolaylarında Amasya Emiri olmuştur (Yasar, 2022a, 407). Hacı Nûreddîn Kutluşâh Bey, Eretna Devleti’nin kurucusu Alâeddin Eretna’nın 1352’de vefat etmesinden sonra tahta geçen Eretna Hân oğlu Gıyâseddin Mehmed’in (Göde, 1995, 296) askerine serdar ve kumandan olur ki, bu sebepten kendisi Moğol ümerâsından sayılmıştır (Yasar, 2022a, 410).

Ancak Gıyâseddin Mehmed’in yaşının küçük olması ve dirayetsizliği bir süre sonra nüfuzunu kaybetmesine sebep olur (Göde, 1995, 296) ve Vezir Hâce Alî Şâh dahi tüm ümera Gıyâseddin Mehmed’in kardeşi İzzeddîn Ca’fer Bey’i destekler (Yasar, 2022a, 410). Böylece 1354’de Gıyâseddin Mehmed Bey, Karamanoğulları’na sığınırken kardeşi İzzeddîn Ca’fer Bey ise Eretna tahtına çıkar (Yasar, 2022a, 410). Eretna Devleti’ndeki iç karışıklıklar esnasında Karamanoğulları Ankara’yı ele geçirmeye çalışırken, Amasya Emiri olan Nûreddîn Kutluşâh Bey, Orhan Bey ile anlaşıp Osmanlıların Ankara’yı fethetmesini sağlar (İnalcık, 2007, 380). Böylece Eretna Devleti’nden bağımsız hareket etmeye başlayan Kutluşâh Bey, Konyalılar’ın ricası üzerine şehri Karamanoğulları’ndan alır ve dedesi Selçuklu Sultanı Tâceddîn Altunbaş’ı 1354’de tekrar tahta oturtur (Yasar, 2022a, 412). Karamanoğlu Süleyman Bey ve kardeşi Alâ’eddîn Alî Bey, Kutluşâh Bey’in yönettiği Konya üzerine yürürken (Yasar, 2022a, 413-414) Vezir Hâce Alî Şâh’ın desteği ile 1355’te tekrar Eretna Devleti’nin tahtına çıkan Gıyâseddin Mehmed Bey, 1358’de Hâce Alî Şâh’ı giriştikleri iktidar mücadelesinde bertaraf eder (Göde, 1995, 296).

Hacı Nûreddîn Kutluşâh Bey’in Karamanoğulları’yla mücadeleye devam ettiği dönemde 1361 yılında Karamanoğlu Süleyman Bey öldürülüp yerine kardeşi Alâ’eddîn Alî Bey tahta geçerken (Sümer, 2001, 457) Kutluşâh Bey ile büyük oğlu Şihâbeddîn Ahmed Şâh Bey de Karamanoğlu Alâ’eddîn Alî Bey ile yaptıkları savaşta öldürülürler (Yasar, 2022a, 416). Hacı Nûreddîn Kutluşâh Bey’in 1361’deki vefatından sonra Amasya’yı yöneten ikinci oğlu Hacı Şâdgeldi Paşa Karamanoğulları tarafından Amasya’dan çıkarılıp amcası Toganşah’ın yönettiği Turhal’da çekilir (Yasar, 2022a, 417). Burada Tokat, Ladik ve Niksar emirlerinin desteğini alan (Yasar, 2022a, 417) Hacı Şâdgeldi Paşa, Amasya’ya yürür ve “Kaynar Vak’ası” olarak bilinen savaştan sonra bağımsız beyliğini kurar (Yasar, 2022a, 418). Yukarıda bahsettiğimiz üzere, 1358’de Hâce Alî Şâh’ın Eretna Bey’i Gıyâseddin Mehmed tarafından bertaraf edilmesi, Hacı Şâdgeldi Paşa ile Hâce Alî Şâh’ın oğlu Tâceddîn İbrahim Bey’i yakınlaştırır ve Kutluzâde-ler Beyi Hacı Şâdgeldi Paşa, Tâceddîn İbrahim Bey’in kızkardeşi ile evlenir (Yasar, 2022a, 418,

421). Bu ittifakın pekişmesiyle birlikte, Hacı Şâdgeldi Paşa ile Tâceddîn İbrahim Bey, 1365'de Gıyâseddin Mehmed Bey'i Sivas'ta öldürür ve yerine Gıyâseddin Mehmed Bey'in henüz on üç yaşındaki oğlu Alâeddin Ali Bey tahta geçer (Göde, 1995, 296).

Eretna Bey'i Alâeddin Ali'nin otoritesini kuramadığı dönemde diğer emirler gibi Hacı Şâdgeldi Paşa da bağımsız hareket ederken, fırsattan istifade eden Karamanoğlu Alâ'eddîn Alî Bey de Eretna Beyliği'nin taht merkezi Kayseri'yi 1375'te ele geçirir (Göde, 1995, 296). Eretnazâde Alâeddin Ali, Maraş tarafına kaçıp Dulkadiroğulları'na sığınır (Yasar, 2022a, 422). Şehirde kalan Kayseri Kadısı Burhâneddin ise Moğol askerleri ile ittifak kurunca Karamanoğlu Alâ'eddîn Alî Bey Kayseri'den çekilmek zorunda kalır (Yasar, 2022a, 424). Bu başarısıyla öne çıkan Kadı Burhâneddin 1378 yılında Eretna Beyi Alâeddin Ali'nin veziri olur (Göde, 1995, 296).

Akıllı ve cesur bir siyasetçi olarak da tanınan Kadı Burhâneddin'in vezir olmasıyla Eretna Devleti canlılık kazanmaya başlar. Merkezi otoriteyi yeniden tesis edip Kutluzâdeler Beyliği'ni kendilerine bağlamak isteyen Kadı Burhâneddin yönetimindeki Eretna Devleti 1378'de Amasya'yı kuşatsa da Hacı Şâdgeldi Paşa karşısında başarılı olamaz (Furkani, 2017, 391). 1380'de tekrar Amasya'yı ele geçirmek için sefere çıkan Eretna Beyi Alâeddin Ali'nin vefatından sonraysa tahta yedi yaşındaki oğlu Eretnazâde II. Mehmed çıkarılır (Göde, 1995, 296). Yaşı henüz çok küçük olan Eretnazâde II. Mehmed'in naibi ise, Eretnaoğullarına bağlı emirlerden olup Alâeddin Ali Bey'in müşavirliğini yapan Kılıçarslan üstlenir (Furkani, 2017, 391). Fakat çok geçmeden Kadı Burhâneddin önce naip Kılıçarslan'ı, sonra da tahta geçen Eretnazâde II. Mehmed Bey'i 1381'de öldürür (Özaydın, 2001a, 74). En büyük rakibi Kutluzâdeler Beyliği'ne karşı Tokat'a doğru ilerleyen Kadı Burhâneddin'i engellemek isteyen Hacı Şâdgeldi Paşa hazırlıklarını tamamlayıp Amasya'dan ayrılırken, yolda Kadı Burhâneddin'in adamları tarafından pusuya düşürülüp 1381 sonbaharında öldürülür (Yasar, 2022a, 432). Böylece tahtını sağlamlaştıran Kadı Burhâneddin hutbe okutup para bastırarak kendini sultan ilân eder (Özaydın, 2001b, 76). Amasya Emirligi'ne ise Hacı Şâdgeldi Paşa'nın oğlu Divitdâr Fahreddin Ahmed Bey geçer (Yasar, 2022a, 436).

Babasının intikamını almak isteyen Divitdâr Ahmed Bey (Özaydın, 2001b, 76), 1383'de Kadı Burhâneddin'le çarpışsa da bir sonuç alamaz (Yasar, 2022a, 439). Bunun üzerine bölgede etkinliğini arttıran Osmanlılarla yakınlaşıp Sultan I. Murad'ın himayesine girer (Yasar, 2022a, 440). 1386 yılında, o sırada Kütahya Sancakbeyi olan Şehzade Yıldırım Bayezid, Amasya valisi ilan edildikten sonra şehre gelir (Yasar, 2022a, 443). Böylece Kutluzâdeler Beyliği Osmanlılar'a bağlanmış olur (Yasar, 2022a, 445). Bir süre Amasya'da kalan Şehzade Yıldırım Bayezid Amasya'nın ileri gelenleri ile tanışır. Fakat Rumeli'nde tehlike baş gösterince Sırplarla savaşmak için asker toplayıp Kosova'ya doğru yola çıkar ve Amasya'yı tekrar Divitdâr Ahmed Bey'in yönetimine verir (Yasar, 2022a, 447). Kosova yolunda ise Şehzade Yıldırım Bayezid'e Amasya uleması ve ayânzâdelerden bir çok kişi eşlik eder. Divitdâr Ahmed Bey'in oğlu Şâdgeldi Bey ve kardeşi Musliheddin Mustafa (Yasar, 2022a, 450) Beyoğlu Mecdeddin İsa Bey (Yasar, 2022c, 383) de bu kişilerin arasındadır (Yasar, 2022a, 447). Burada adı zikredilen Musliheddin Mustafa Bey, Hacı Nûreddin Kutluşâh Bey'in torunu olup Üsküp uçbeyi İshak

Bey'in öz dedesiyken; Kosova Savaşı için Şehzade Yıldırım Bayezid'in kuvvetlerine katılan Mecdeddîn İsa Bey ise Üsküp uçbeyi İshak Bey'in öz babasıdır (Yasar, 2022b, 283).

1389 Kosova Savaşı'ndan sonra Sultan olan Yıldırım Bayezid, Anadolu'ya döner ve Karamanoğulları'nın üstüne yürüyüp Konya'yı alır. Gümlüoğlu Ali Paşa Konya Sancakbeyi olarak atanırken (Yasar, 2022a, 449) Yıldırım Bayezid'in Anadolu hareketine karşı durabilmek için Kadı Burhâneddin Candaroğullarıyla ittifak yapar ve Amasya'yı baskı altına alır. Bu esnada ise, Üsküp fethedilmiş ve “tuz yasağına uymayan” Saruhanlı yörükler Rumeli'ye sevk edilmektedir. Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey Saruhanlı yörüklerle beraber Rumeli'ye geçerken, Saruhan Sancakbeyi Şehzade Ertuğrul ise Kadı Burhâneddin'in üstüne yürür. Fakat, Temmuz 1392'de yaşanan Kırkdilim muharebesinde Osmanlı kuvvetleri yenildiği gibi Şehzade Ertuğrul da öldürülür (Uzunçarşılı, 1988, 277).

Kırkdilim muharebesi sonrasında Kadı Burhâneddin Amasya üzerine yürürken (Yasar, 2022a, 449), Amasya'da Sancakbeyliği yapan Divitdâr Ahmed Bey, Sultan Yıldırım Bayezid'in yardımını isteyerek Amasya'dan başka bir sancağa yerleşme dileğini iletir (Uzunçarşılı, 1988, 277). Amasya'yı kardeşi Musliheddîn Mustafa Bey'e bırakan Divitdâr Ahmed Bey, Tokat'a doğru çıktığı yolda hastalanıp vefat eder (Yasar, 2022a, 449). Bu esnada Osmanlı birliklerinin Merzifon'a vardığını duyan Kadı Burhaneddin Amasya kuşatmasını kaldırıp Sivas'a döner (Uzunçarşılı, 1988, 277).

1393'ün Ekim ayında Amasya Sancakbeyi olan Musliheddîn Mustafa Bey, sancağını 1399 yılında Amasya'ya atanan Şehzade Mehmed Çelebi'ye bırakır (Yasar, 2022a, 449). Şehzade Mehmed Çelebi, Amasya'ya büyük bir ihtişam ile gelirken maiyetinde olanlardan biri de Konya valisi (Yasar, 2022a, 449) ve Şehzade'nin Lalası Gümlüoğlu Ali Paşa'dır (İnalçık & Oğuz, 1989, 105). Şehzade Mehmed Çelebi şehre kısa sürede yerleşirken doğu sınırında beliren Timur tehdidi karşısında Musliheddîn Mustafa Bey, hanımı Canı Bey-Hatûn Paşa (Yasar, 2022b, 502), oğlu Mecdeddîn İsa Bey (Yasar, 2022c, 383) ve diğer aile efradı ile birlikte Edirne'ye gönderilir (Yasar, 2022a, 451). Fakat, 1402 Ankara Savaşı bozgunundan sonra Edirne'deki Osmanlı tahtına Şehzade Süleyman çıkınca Musliheddîn Mustafa Bey Bolu yakınlarındaki Yenice-i Taraklı'da ikamete memur edilirler (Yasar, 2022b, 502).

Ankara bozgunu sonrası Şehzade Mehmed Çelebi Bolu'ya çekilirken (Yasar, 2022a, 453), Amasya'nın idaresi ise boş kalır. Sarı Kadı olarak bilinen Buharalı Rükneddîn Mahmûd Çelebi'nin Musliheddîn Mustafa Beyoğlu Mecdeddîn İsa Bey'i tayin ettirmeye çalışmasına rağmen Divitdâr Ahmed Bey'in büyük oğlu Şadgeldi Bey, Amasya'nın yeni yöneticisi olur (Yasar, 2022c, 227). Fakat Mecdeddîn İsa Bey, Şadgeldi Bey dahil Amasya'nın ileri gelenlerini toplayarak Şehzade Mehmed Çelebi'yi Amasya'ya davet eder (Yasar, 2022a, 456). Lalası ve veziri Gümlüoğlu Ali Paşa ile birlikte tekrar Amasya tahtına oturan Çelebi Mehmed (Yasar, 2022a, 457), zaman içinde Mecdeddîn İsa Bey'in iki farklı kızkardeşi ile evlenir. Mecdeddîn İsa Bey'in Emine Şâh Bulâ Hâtun adındaki kızkardeşi Sultan II. Murad'ın annesi olup Valide Sultanlığa yükselirken (Yasar, 2022c, 372-373) Bekî Hâtun ise “Küçük” lakabıyla bilinen Şehzade Mustafa'yı doğurur (Yasar, 2022b, 421). Şehzade Küçük Mustafa'nın ağabeyi II. Murad'ın

saltanatında öldürülmesi sonrasında (Uzunçarşılı, 1988, 393) ise bu iki kızkardeş Amasya'ya dönüp burada vefat edecektir (Yasar, 2022b, 421).

İshak Bey'in Üsküp'e Yerleşme Serencamı

Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, Kutluşâhlar ailesine dair bu kadar tafsilatlı bilgiler vermesine rağmen, Üsküp uçbeyi İshak Bey'in, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in yanına nasıl gidip yetiştirildiğine dair herhangi bir bilgi vermemektedir. Üsküp uçbeyi İshak Bey'in, Sultan II. Murad'ın şehzadelik döneminde lala ve Amasya Valisi olup 1426'da Silistre Bey'i olduğunu iddia eden Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, muhtemelen benzer dönemlerde yaşayan ve İshak adını taşıyan ümera ile İshak Bey'i karıştırmıştır. Çünkü, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in vefat tarihini en geç 1415 olarak tespit ettiğimiz gibi (Đurović, 1970, 113) 1415'in ağustos ayında Bosna akınına çıkan İshak Bey'in Doboj yakınlarında büyük bir zafer kazandığı yabancı kaynaklarda yazılmış (Şen, 2019, 39); 10 ila 13 Haziran 1419 günlerinde Venedik Senatosu'nda yapılan görüşmelerde ise İshak Bey'in adının Üsküp Valisi olarak anıldığı belirlenmiştir (Đurović, 1970, 122). Böylece Üsküp'te yaşamakta olan uçbeyi İshak Bey, şehzadelikliğini Amasya'da geçiren Sultan II. Murad'ın lalası olamayacağı gibi, İshak Bey ile Sultan II. Murad'ın kardeş çocukları olduğu açıktır.¹ Nihayetinde, İshak Bey'in öz kardeşi Şerefeddîn Hamza Bey'den bahseden Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, kendisinin Sultan II. Murad'ın dayızadesi olduğunu yazmaktadır (Yasar, 2022c, 383).

Paşa Yiğit Mehmed Bey ile halefi İshak Bey arasındaki ilişkiye gelirsek; her iki uçbeyinin farklı ailelerden geldiği açık olmasına rağmen İshak Bey'in, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in yanına nasıl yerleştiğine dair bir bilgi verilmemesi bizi bazı tahminler yapmaya itmektedir. Sultan Mehmed Çelebi'nin lalası ve veziri Gümlüoğlu Ali Paşa, konumu gereği Gümlüoğulları ve Kutluşâh aileleri arasındaki irtibatı sağlayabilecek kişi olarak ön plana çıkarken; kanaatimce Paşa Yiğit Mehmed Bey ile halefi İshak Bey arasındaki "babalık" ilişkisi evlilik yoluna dayanmaktadır. Çünkü, Üsküp ucunu yurtluk alan Paşa Yiğit Mehmed Bey, Kosova'daki İzveçan, Sancak bölgesindeki Yeleç ve günümüz Saraybosna'sının yakınlarındaki Hodidyed kalelerini alıp hakimiyetini genişletirken (İbn-i Kemal, 2000, 439), bu arazi üzerinde bulunan Kalkandelen şehri hariç tüm topraklar İshak Bey'e geçmiştir (İnalçık, 2021, 143). Üsküp uçbeyi olan İshak Bey, Venedikliler'in Paşa Yiğit Mehmed Bey'e ödedikleri komisyon ücretini miras olarak talep ettiği gibi (Đurović, 1970, 113), Kalkandelen şehri ise İshak Beyoğlu İsa Bey'e (Şabanović, 1964, 67-94) ve evlatlarına annelerinden miras kalmıştır (Telli, 2019, 157). Bu durumda, Kalkandelen havalisinin sahibi, İshak Bey'in hanımı ve Gazi İsa ve Mustafa Beylerin annesi Seydi Hatun olmalıdır (İnbaşı&Kul, 2018, 86). Çünkü İshak Bey'in öz annesi olan, Divitdâr Ahmed Bey kızı Şadan Hatun, bir süreliğine Edirne'de yaşasa da, daha sonra Amasya'ya dönmüş ve memleketinde vefat etmiştir (Yasar, 2022c, 361). Böylece Seydi Hatun'un Paşa Yiğit Mehmed Bey'in bir diğer mirasçısı, yani kızı olduğunu; İshak Bey'in de Paşa Yiğit Mehmed Bey'in damadı olduğunu düşünebiliriz. Nihayetinde benzer bir miras hareketini

İshak Beyoğlu İsa Bey'in vakfına bağışlanan Edirne'deki Uzgaş köyünde de görmekteyiz. İshak Bey'den torunlarına kalan bu köyün (Gökbilgin, 2007, 333), İshak Bey'e de 1399'da Edirne'ye yerleştirilen dedesi Musliheddîn Mustafa Bey, babası Mecdeddîn İsa Bey ve annesi Şadan Hatun'dan intikal ettiğini düşünmekteyiz.

Bu durumda, Fetret Devri sırasında Amasya'ya geçen Sultan Mehmed Çelebi, evlilik yoluyla Kutluşahlar ailesinin desteğini alıp kardeşleri ile taht mücadelesine girerken; Sultan Mehmed Çelebi'nin veziri ve lalası Gümlüoğlu Ali Paşa da, Kutluşahlar'dan Mecdeddîn İsa Beyoğlu İshak Bey'i Üsküp'e gönderip Paşa Yiğit Mehmed Bey'in kızı ile evlendirmiş olabilir. Nihayetinde, Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey, Fetret Devri'nin ilk dönemlerinde Edirne tahtının sahibi Süleyman Çelebi'yi desteklemiş (Pala, 2007, 139); Süleyman Çelebi'nin öldürülmesinden sonra ise Musa Çelebi tarafından bir süre Dimetoka'da (Ваки, 2022, 22) hapsedilmiştir (Uzunçarşılı, 1988, 342). Musa Çelebi'nin bu tutumu, Paşa Yiğit Mehmed Bey'i Sultan Çelebi Mehmed ile yakınlaştırdığı gibi, Kutluşahlar'dan Mecdeddîn İsa Beyoğlu İshak Bey'in Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in kızı Seydi Hatun'la evlenmesine de zemin sağlamış olabilir. Çünkü, Sultan Mehmed Çelebi ve kardeşi Musa Çelebi'nin karşılaştığı Çamurlu Derbent savaşına ikibin askeri ile katılan Paşa Yiğit Mehmed Bey (Kastritsis, 2007, 85) taraf değiştirerek Mehmed Çelebi'nin tahta geçmesini sağlamıştır.

Kısacası, Gümlüoğulları ailesine mensup Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile Kutluşahlar ailesine mensup Üsküp uçbeyi İshak Bey'in aralarında kan bağı bulunmasa da; Aşıkpaşazâde'nin yazdığı “[Paşa Yiğit Bey] İshak Bey'in efendisidir, hem de babası gibidir” (Aşıkpaşazâde, 2013, 400) cümlesi kanaatimizce manevi evlatlığı değil; damatlığı belirtmektedir. Ayrıca Paşa Yiğit Mehmed Bey ile İshak Bey'in arasındaki damat—kayınpeder ilişkisi, İshak Bey'in Üsküp'te inşa ettirdiği Alaca Camii'nin kitabesinde geçen “Paşa Yiğit oğlu İshak Bey” cümlesinin (Kumbaracı-Bogoyeviç, 2008, 61) doğruluğunu da desteklemektedir.

Zaten, Kutluşâhlar ailesi de bütünüyle Üsküp'e yerleşmemiş; İshak Bey'in öz kardeşlerinden Şerefeddîn Hamza Bey Canik Bey'i olup Şehzade Küçük Mustafa olayı sonrasında Bursa'da ikamet etmiştir (Yasar, 2022c, 383). Amasya'da yaşayan diğer öz kardeşi İbrahim Bey ise 1428'de İnegöl'e yerleştirilip 1451 yılında Silistre valisi olmuştur. İbrahim Bey, 1453'te İstanbul'un fethi sırasında vefat ederken (Yasar, 2022b, 30) oğlu İshak Paşa ise Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid'e veziriazam olacaktır (Yasar, 2022b, 284).

Sonuç

Günümüz bakış açısından tarihe yaklaşmak, serhad şehirleri ve uç bölgelerdeki uç kültürünün, bu alanları merkezden bariz biçimde ayırdığı düşüncesini (İnalcık, 2022a, 43) zaman zaman beslemektedir. Çünkü, iktidarın toplandığı merkezlerde, müesses nizamın oluşturduğu kurumsal yapı sayesinde, teoloji, şer'i hukuk hatta Arapça veya Farsça'nın hâkim olduğu saray edebiyatı gibi unsurlar baskınken (İnalcık, 2022a, 44), sınırlarda olup hatta yeni yeni Türk-İslam yerleşimine açılan uç şehirlerinde, müesses nizamın getirdiği kurumsal yapılar henüz oluşma-

mıştır. Bunun bir sonucu olarak, hayati tehlikelerin kol gezdiği ve kişinin atılğanlığını isteyen uçlara, hareket kabiliyeti yüksek göçebeler ve maceracılar yerleştiği gibi merkezdeki kurumsal yapıların dışladığı siyasi muhalifler ve Râfîzîler de uçlarda yaşama olanağı bulmuştur (İnalcık, 2022a, 44). Böylece uçlarda etnik bakımdan karışık, hatta çok kültürlü bir toplum yapısı oluşur (İnalcık, 2022a, 44). Çok kültürlü toplum yapısı ve kurumsal yapıların oluşmaması sebebiyle, uçlarda teoloji yerine tarikatlar ve dervişler; şer'i hukuk yerine örfi hukuk, saray edebiyatı yerine mistik ve epik bir halk edebiyatı hâkim olmuş; yerli nüfusun değerleri ekleşebilen bu unsurlar, henüz kalıplaşmamış mistik ve şövalersk bir halk kültürünü doğurmuştur (İnalcık, 2022b, 18).

Paşa Yiğit Mehmed Bey'in fethettiği Üsküp şehrinde de, uçlara has bu kültür unsurlarını, örneğin Karaca Ahmet Sultan türbesi ve zaviyesinde görülmektedir. Sufi dervişlerin seferlerdeki cesaretlendirici tavırları Rumeli'nin kavşak noktalarında zaviyeler kurulmasının önünü açarken (Selçuk, 2022, 50) "Rûm Abdalları'nın kutb-ı namdârı" olarak anılan (Şahin, 2023, 113) Karaca Ahmet Sultan'ın türbesi de, uç kültürüne özgü bir durum olarak hristiyan ahalî tarafından bile kutsallık atfedilen bir ziyaretgaha dönüşmüştür (Ocak, 2023, 57). Merkezi devlet otoritesini ve menfaatlerini temsil eden İbn Bibi veya Aksarayî gibi vakayinâmeler, uç toplumunu her fırsatta ayaklanmaya hazır, yağmacı asiler olarak tasvir ederken (İnalcık, 2022a, 40) Saruhan'da "tuz yasağına uymayan" yörüklerin Rumeli'ye nakli de, merkezin menfaatlerini ve uçlara olan bakışını yansıtmaktadır.

Saruhanlı olan Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey, "*hayatını cihada adanmış, yaz kış demeden cihad ve gazâ eden, düşmanın yüreğine korku salan, İslam ülkesine saldıran kafirlere geçit vermeyen, küffarı perişan eden*" serdarlardan biri olarak anlatılırken (Şahin, 2023, 172); nesli Selçuklu hanedanına kadar ilerleyen Kutluşâhlar ailesinin bir ferdi olan İshak Bey ise, kurduğu vakıf ile fütüvvet sahibi sayılmakta (Cevdet, 2008, 217) "*gâyet şecî, müdebbir, maârif-âşinâ*" olarak anılmaktadır (Yasar, 2022b, 283). Nitekim İshak Bey, Amasyalı olan Aşıkpaşazâde gibi bir entelektüelle yakın ilişkiler kurduğu gibi, kendisinin hocası olan Müfred Şüca Efendi'yi –Molla Şücaeddîn İlyas– memleketi Amasya'dan getirtilip Üsküp İshakiye Medresesi'nde görevlendirmiştir (Yasar, 2022c, 380). Üsküp'te 40 yıl görev yapan Şüca Efendi, Molla Zeyrek Efendi gibi birçok âlimi yetiştirirken (Taşköprülüzâde, 2019, 188) İshak Bey'in temelini attığı kurumsal yapılar, uç şehri olan Üsküp'ün bir kültür şehrine dönüşmesinde öncü olmuştur. Ayrıca, Amasya gibi yerleşmiş bir kültür coğrafyasında yetişen İshak Bey, bir uç şehri olan Üsküp'e de bu kültür unsurlarını taşımıştır.

Şeyh Bedreddîn hadisesinde birçok uç şehrinin aksine, Üsküp ucunun isyana katılması kaynaklarda belirtilmezken, İshak Bey'in öz kızkardeşi Hundi Sultan ile evli olan Bayezid Paşa (Yasar, 2022c, 145) isyanı bastırmıştır (Uzunçarşılı, 1988, 363). 1422 yılındaki "Düzme Mustafa" isyanında ise Gümlüoğulları dahil birçok akıncı ailesi şehzadeyi desteklerken (Uzunçarşılı, 1988, 379), İshak Bey'in isyana katıldığı hakkında herhangi bir kayıt kaynaklarda yer almamaktadır. "Düzme Mustafa" isyanını bastırmakla görevlendirilen İshak Bey'in eniştesi, Bayezid Paşa isyan sırasında öldürülürken (Uzunçarşılı, 1988, 379) Hüseyin Hüsâmeddîn Ya-

sar, Üsküp uçbeyi İshak Bey'in halasının oğlu olan Sultan II. Murad'a sadık kaldığını belirtilmektedir (Yasar, 2022b, 283). Muhtemelen İshak Bey'in yetiştiği çevre ve akrabalık ilişkileri, İshak Bey'i siyasal olaylarda diğer uçbeylerinden farklılaştırmıştır.

İshak Bey'in Sultan II. Murad'la olan yakınlığı, Üsküp şehrinin gelişimine dahi yansırken, Sultan 1436 yılında şehre bir Hünkâr Camii'ni yaptırır (İnbaşı & Kul, 2018, 65). Hatta, Üsküp'teki Fatih Köprüsü'nün (İnbaşı & Kul, 2018, 66) yapımına da Sultan II. Murad'ın ikinci saltanat döneminde başlanılır (Asım, 2019, 37). Keza, Sultan Çelebi Mehmed'in kızı Ayşe Hatun da Üsküp'te bir mescid yaptırdığı gibi (Gökbilgin, 2007, 321), zaman içinde Beyhan Sultan, Hümaşah Sultan gibi birçok hanedan üyesi de Üsküp'e yerleşmiş ve vakıflar kurup şehrin gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Modern akademik literatürde, uç bölgeleri ile kentsel ve/veya kurumsallaşmış merkezler arasındaki keskin bölünme sorgulanmaktadır. Örneğin Selçuklu dönemi Anadolu'daki uç bölgeleri ile saltanat merkezi Konya arasındaki ilişkileri inceleyen Peacock, Selçuklu saraylarının göçer yapısını dikkate alarak uçlarla merkez arasındaki ilişkilerin kesin çizgilerle ayrılmadığını, Selçuklu hanedanının Anadolu'ya göç sırasında nüfuslarını gün geçtikçe arttıran göçebeleri kontrol etmeye çalışıp, merkeze olan bağlılıklarını güçlendirmeye çalıştıklarını söylemektedir (Peacock, 2013). Şecerele ve miras hareketleri üzerinden anlaşıldığı üzere, Kutluzâde Mecdeddîn İsa Bey'in öz oğlu İshak Bey'in Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey'in damadı ve mirasçısı olması bu bağlamda uç bölgesinin merkeze olan bağlılığını güçlendirmesi olarak okunabilir.

Bir uç toplumu olan Saruhanlıların "ulusu" olarak nitelenen Üsküp fatihi Paşa Yiğit Mehmed Bey ile kökleri Selçuklu sarayına kadar uzanan Kutluzâde İshak Bey'in farklı kültürlerden geldiği açıkken uçlarla merkez arasındaki ilişkilerin kesin çizgilerle ayrılmadığı; hatta zaman zaman kaynaştığı gözlemlenmektedir. Örneğin, soyu Selçuklu hanedanına kadar uzanan İshak Bey ile Selçuklu sarayına karşı çıkan Babaî isyanının lideri Baba İlyâs-ı Horasânî'nin (Ocak, 1980, 83-89) soyundan gelen Aşıkpaşazâde (Aşıkpaşazâde, 2013, 9) birbirlerine yoldaşlık yapmışlardır (Aşıkpaşazâde, 2013, 11-12). İshakiye Medresesi'nin ilk müderrisi olan Amasyalı –Müfred Şüca– Molla Şücaeddîn İlyas Efendi'nin "Üsküp Şeyhi" olarak bilinmesi; hatta "*tasavvuf ehlinin kıyafetlerine benzer kaba ve kalın giysiler*" giymesi (Taşköprülüzâde, 2019, 188), merkezde baskın olan teoloji ve uçlarda hâkim tarikat ve dervişler ayrımının (İnalcık, 2022b, 18) iddia edildiği gibi bariz (İnalcık, 2022a, 43) olmadığını yansıtmaktadır. Keza, ölümünden sonra İshak Bey'in II. Kosova Savaşı sırasında Üsküp yolu üstünde silahlanmış atı ile bir çadır içinde zırhını kuşanmış olarak namaz kılması ve halkı korumak için hazır beklediğini söylemesi (İbn-i Kemal, 1991, 538) bir menkıbe olarak anlatılmaktadır. Menkıbelerde yer alan uç kültürüne has epik ve mistik öğeler (İnalcık, 2022b, 18) ise merkez ile uçlar arasındaki kültürel kaynaşımı yansıtmaktadır.

Kısacası, Üsküp uçbeyi İshak Bey'in gerek iktidarla arasındaki ailevi yakınlığıyla gerekse de kurduğu vakfın işlemesiyle bir uç şehri olan Üsküp'ün zaman içinde diğer uç şehirlerinden ayrılmasında ilk adımı oluşturduğu söylenebilir. Fakat, gerek İshak Bey'in Paşa Yiğit Mehmed Bey'in damadı olması, gerekse de İshak Bey'in ve çevresindeki kişilerin yaşam tarzlarına dair

ipuçları, uç şehirleri ile merkez arasındaki kültür ayrımının XV. yüzyılda keskin olmadığını bizlere yansıtmaktadır.

- 1 Hüseyin Hüsameddin Yasar, eserinin 3. cildinde II. Murat'ın annesinin Divitdâr Ahmed Bey'in kızlarından Şehzâde Hâtun olduğunu, "zann olunur" derken (s.460); 11. cildinde ise vakıf kayıtlarına dayanarak Mecdeddin İsa Bey'in kızı Emine Şâh Bulâ Hâtun'u II. Murat'ın annesi olarak anlatmaktadır. (s.373). İshak Bey'in annesi ise Divitdâr Ahmed Bey'in kızı Şadan Hatun olarak anlatıldığına göre her iki olasılıkta da İshak Bey ile Sultan II. Murat kuzen olmaktadır.

Kaynakça

VGMA. 631, v.128.

Баки, С. [Baki, S.] (2022). *Формирање На Османлиската Феудална Класа На Балканскиот Полуостров: Иса Бег Од Скопје И Неговото Семејство*. [Formirave Na Osmanliskata Feudalna Klasa Na Balkanskiot Poluostrov: İsa Beg Od Skopje İ Negovoto Semeystvo] Skopje: Универзитет Св. Кирил И Методиј - Скопје Институт За Национална Историја Република Македонија, Doktorska Disertacija.

Đurović, M. (Dü.) [Curović, M.] (1970). *Историја Црне Горе Књига Друга Од Краја XII До Краја XV Бијбака Црна Гора У Доба Обласних Господара* [İstoriya Crne Gore Kniga Druta Od Kraya XII Do Kraya XV Biybka Crna Gora U Doba Oblasnihi Gospodara]. Титоград, Jugoslavia: Редакција За Историју Црне Горе.

Akpınar, T. (2024, 04 21). *Hüseyin Hüsameddin Yasar*. TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/amasya-tarihi> adresinden alındı.

Asım, S. (2019). *Üsküp Civarı ve Tarihi*. (S. Baki, Dü.) Üsküp: Divan Yayınları.

Arslan, H. Ç. (2001). *Türk Akımcı Beyleri ve Balkanlar'ın İmarına Katkıları (1300-1451)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Aşıkpaşazâde, D. A. (2013). *Aşıkpaşazâde Tarihi -Tevârih-i Âli Osmân-*. (A. Kala, Dü.) İstanbul: Kamer Yayınları.

Ayverdi, E. H. (1981). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya cilt III*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Babinger, F. (1980). Turahan Bey. *İslam Ansiklopedisi*, 12, 104.

Barkan, Ö.L. (2021). *Kolonizatör Türk Dervişleri*, İstanbul: Ötüken Yayınları

Cevdet, M. (2008). İslâm Fütüvveti ve Türk Ahîliği - İbn-i Battuta'ya Zeyl. (C. Yazar, Dü.) İstanbul: İşaret Yayınları.

Çam, M. & Ademi, R. (Ed.) (2016). *Bosna Hersek Vakfiyeleri Cilt II*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Darling, L. T. (2017). Historicizing the Ottoman Timar System: Identities of Timar-Holders 14th to 17th Centuries. *Turkish Historical Review* (2017/8), 145-173.

Döğüş, S. (2005). Şeyh Bedreddîn ve Rumeli Gazileri. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* (2005/18), 71-94.

- Furat, Ahmet Suphi. (2010). Üsküp Medresesi'nde Hocalık Yapmış Osmanlı Âlimleri. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 12, ss(89-94).
- Elezoviç, Gliša. (1940). Turski Spomenici I. Beograd.
- Emecen, F. (2012a). Uç Beyi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 42. pp.38-39. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Emecen, F. (2012b). Turahan Bey. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 41. pp.405-407. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Emecen, F. (2000). İshak Bey. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 22. pp.524-525. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Emecen, F. (2021). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Furkani, M. (2017). Siyasi ve İlmi Bir Kişilik: Amasya Emiri Hacı Şadgeldi Paşa ve Ed'Dürrü'l-Mensûretü Fi'l-Fûru Adlı Eserin Kendisine Nispeti. A. Ü. Rektörlüğü (Dü.), Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu - International Amasya Scholars' Symposium. içinde 1, s. 389-398. Amasya: Amasya Üniversitesi Rektörlüğü.
- Gelibolulu Mustafa Âli (2024). *Künhü'l-Ahbâr IV. Rükûn*. (S. Donuk, Haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Göde, K. (1995). Eretnaoğulları. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 11. pp.295-296. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Gökbilgin, M. T. (2007). *XV ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası- Vakıflar Mülkler Mukataaalar*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Hadîdî. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*. (haz. N. Öztürk). İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- İnalcık, H. (1953). *Stefan Duşan'dan Osmanlı İmparatorluğu'na -XV. Asırda Rumeli'de Hristiyan Sipahiler ve Menşeleri- Fuad Köprülü Armağanı'ndan Ayrı Basım*. İstanbul: Osman Yalçın Matbaası.
- İnalcık, H. (2007). Orhan. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 33. pp.375-386. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- İnalcık, H. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I*, İstanbul: İşbankası Kültür Yayınları.
- İnalcık, Halil. (2021). *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, İstanbul: Kronik Yayınları.
- İnalcık, H. (2022a) *Osmanlılar - Fütuhât, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnalcık, H. (2022b). *Devlet-i 'Aliyye -Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar (Cilt 1 Klasik Dönem (1302-1606) Siyasal Kurumsal ve Ekonomik Gelişim)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnalcık, H., & Oğuz, M. (1989). *Gazavat-ı Sultân Murâd bin Mehmed Hân -İzladi ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerine Anonim Gazavatnâme*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnbaşı, M. (2016) Fatih Sultan Mehmed Döneminde Balkanlarda Bir Türk Şehri: Üsküp, In Zafer, A.B. "Fatih Sultan Mehmet Han ve Dönemi". Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları.
- İnbaşı, M., & Kul, E. (2018). *Balkanlarda Bir Türk Şehri Üsküp*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İbn-i Kemal. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*. (Ş. Turan, Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İbn-i Kemal. (2000). *Tevârih-i Âl-i Osman IV. Defter*. (K. Imazawa, Dü.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- İsabegoviç Family. (2023, Temmuz 10). Geni: <https://www.geni.com/surnames/isabegoviç> adresinden alındı.
- Jorga, N. (2023). *Osmanlı İmparatorluğu Cilt 1*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Kasaköse, H. (2017). Ahiliğin Balkanlar'a Geçiş Yolları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 82. pp.91-106.
- Kastritsis, D. (Dü.). (2007). *The Tales of Sultan Mehmed Son of Bayezid Khan - Ahval-i Sultan Mehmed bin Bayezid Han*. Boston: Harvard University Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.
- Kayapınar, L. (2005). Teselya Bölgesinin Fatih Turahan Bey Ailesi ve XV-XVI. Yüzyıllardaki Hayır Kurumları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005/1(10), 183-196.
- Kumbaracı-Bogoyeviç, L. (2008). *Üsküp'te Osmanlı Mimari Eserleri*. İstanbul: Enka.
- Kurtoviç, E. (2009). Veliki Vojvoda Bosanski Sandalj Hranić Kosača. Sarajevo: Institut Za Istoriju.
- Neşrî, M. (1957). *Kitâb-ı Cihan-Nümâ - Neşrî Tarihi (Cilt 2)*. (F. R. Unat, & D. A. Köymen, Dü) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ocak, A. Y. (1980). XIII. yüzyılda Anadolu'da Baba Resûl (Babailer) İsyanı ve Anadolu'nun İslâmlaşması Tarihindeki Yeri. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ocak, A. Y.(2023). Ortaçağlar Anadolu'sunda –İslam'ın Ayak İzleri– Selçuklu Dönemi –Makaleler– Araştırmalar, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özaydın, A. (2001a). Kadı Burhâneddin. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 24. pp.74-75. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Özaydın, A. (2001b). Kadı Burhâneddin Devleti. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 24. pp.76-77. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Pala, A. (2007). Rumeli'de Bir Akıncı Ailesi: Gümlüoğulları ve Vakıfları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi*, (43), 137-144.
- Peacock, A.C.S. (2013). Court and Nomadic Life in Saljuq Anatolia. *Turko-Mongol Rulers, Cities and City Life*, (Durand - Guedy Ed.). pp.191-222. Brill: Brill's Inner Asian Library.
- Pelidija, E., & Emecen, F. (2000). İsa Bey. *İslam Ansiklopedisi*, 22, 475-476.
- Selçuk, H. (2022). Balkanlar'da İskân ve İhtida. İstanbul: Çizgi Yayınevi.
- Süreya, M. (1996). Sicil-i Osmâni. (N. Akyabar, & S. A. Kahraman, Dü) İstanbul: Tarih Vakfı-Yurt Yayınları.
- Sümer, F. (2001). Karamanoğulları. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 24. pp.454-460. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Şabanović, H. (1964). Krajište Isa-Bega Ishakovića -Zbirni Katastarski Popis Iz 1455 Godine. Sarajevo: Orijentalni Institut U Sarajevu.
- Şahin, Haşim (2023). Dervişler, Fakihler, Gaziler -Erken Osmanlı Döneminde Dinî Zümreler (1300-1400). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şen, T. (2019). Osmanlı fethi Öncesinde Bosna'da Siyasi Durum ve Dönemin Belgelerinde Türkler 1389-1463 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Tamer, V. (1958). *Fatih Devri Ricalinden İshak Paşa'nın Vakfiyeleri ve Vakıfları*. Vakıflar Dergisi (4), 107-124.

- Taşköprülüzâde, A. E. (2019). Eş-Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye Fî Ulemâi'd-Devleti'l- Osmâniyye. (M. Hekimoğlu, Dü.) İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Telli, Hasan (2019). Osmanlı Dönemi Üsküp Vakıfları. Ankara: İlahiyat Yayınları.
- Truhelka, C. (1931). Bosna'da Arazi Meselesinin Tarihî Esasları. (K. M. Fuat, Dü.) *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*, 1.
- Uluçay, M. Çağatay. (1940). *Saruhan Oğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar I*, İstanbul.
- Uluçay, M.Ç. (2020). *Sancaktan Saraya - Seçme Yazılar*. (Haz. Koz, S.M - Şahin, H.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). Osmanlı Tarihi (Cilt 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yasar, A. H. (2022a). Amasya Tarihi I-IV cild. Samsun: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yasar, A. H. (2022b). Amasya Tarihi VI-VIII cild. Samsun: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yasar, A. H. (2022c). Amasya Tarihi IX-XII cild. Samsun: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.